

Aanpak van gemeenten m.b.t. dagbesteding i.v.m. coronacrisis

Om een beeld te krijgen hoe gemeenten in de praktijk omgaan met het verlenen van maatschappelijke ondersteuning in de vorm van dagbesteding is op 17 maart contact opgenomen met de volgende min of meer toevallige gemeenten: Leeuwarden, Den Haag, Maastricht, Breda en Tilburg.

Het gesprek met medewerkers van gemeenten is gevoerd aan de hand van een aantal vragen. De reacties van de verschillende gemeenten zijn hierna per vraag samengevat. Een meer uitgebreide weergave per gemeente en informatie over aantallen/ doelgroepen is opgenomen in de bijlage.

Vraag: Hebben jullie maatregelen getroffen als het om dagbesteding gaat?

Alle gemeenten waarmee contact is opgenomen hebben maatregelen genomen. Dit is in alle gevallen in nauw overleg met aanbieders van dagbesteding gebeurd. De richtlijnen van het RIVM zijn daarbij leidend geweest.

5.1.2e gesproken. Ze zegt feitelijk is de dagbesteding al dicht. De maatregelen van vorige week hadden al dat effect. In de praktijk verandert er weinig, behalve dat de theoretische mogelijkheid vervalt van het bijeenkomen in groepen 5.1.2e gaat intern na hoe er over gedacht wordt binnen de gemeente en aanbieders. Ook gaat ze na of ze inzicht kan geven in een aantal goede voorbeelden. Beeldbellen enz., maar ook bijvoorbeeld hotel ingericht voor cliënten die het thuis niet meer redden,.

5.1.2e gebeld: in den Haag zijn de locaties waarop dagbesteding plaatsvond al voor het weekend gesloten. zij bevestigt het beeld dat de maatregel van gisteren voor de dagbesteding in de praktijk eigenlijk geen echte gevolgen heeft.

Den Haag probeert wat te doen aan eenzaamheidsbestrijding. Ze hebben een speciaal telefoonnummer geopend voor mensen met eenzaamheidsproblemen, problemen met eten en ander kleine problemen, bijvoorbeeld de hond uit laten. Ze hebben ook telefooncirkels opgezet. Ook zijn er initiatieven van vrijwilligers die maaltijden bij mensen bezorgen (restaurants en Resto van Harte (fred beekers). Ook is er een initiatief geweest om bij 450 mensen bloemen te bezorgen.

Vraag: Zo ja welke maatregelen zijn genomen en hebben jullie onderscheid gemaakt naar verschillende doelgroepen en zo ja waarom en waarin verschillen de maatregelen?

Aanbieders hebben veelal in overleg met gemeenten veel locaties waarop dagbesteding wordt aangeboden gesloten. Praktisch alle locaties waar dagbesteding door vrijwilligers plaatsvindt zijn gesloten. Daar waar dagbesteding door professionals wordt aangeboden blijft deze soms open ingeval cliënten of hun naasten echt zijn aangewezen op de dagbesteding. Daarbij kan gedacht worden aan opvang van cliënten met dementie of van cliënten met psychische problemen. Daar waar voorzieningen niet openblijven is steeds voorzien in een aanpak waarin aanbieders maatwerk leveren voor cliënten waarvoor dat noodzakelijk is. Hierbij wordt doorgaans geen onderscheid gemaakt naar doelgroep. Waar het maatwerk dat aanbieders in de gevallen waarin dat noodzakelijk is bieden kan per cliënt verschillen. Bovenstaand beeld wordt grotendeels bevestigd door de belronde die vanuit het cluster mo/ bw heeft plaatsgevonden.

Den Haag heeft er anders dan de andere gemeenten voor gekozen de locaties waar dagbesteding geboden wordt door professionals in principe open te houden en doet dus een beroep op professionals om aan het werk te blijven. Het gaat daarbij met name om het bieden van opvang aan ouderen, daklozen en ongedocumenteerden. Dit leidt er toe dat de aanbieders nu een beroep doen op de gemeente om voor beschermingsmiddelen te zorgen. Indien dit onverhoopt niet lukt, zullen deze locaties waarschijnlijk moeten sluiten.

Vraag: Is er afstemming geweest met aanbieders/cliënten of vertegenwoordigers van cliënten?

De afstemming met aanbieders is intensief. De afstemming met cliënten vindt in de praktijk plaats door aanbieders die het dichtst bij de cliënt staan.

Vraag: Wat is de verdeling van de verschillende doelgroepen die dagbesteding ontvangen?

Uit literatuuronderzoek (Movisie):

Er bestaat een grote variëteit aan dagbestedingsaanbod waarvan een grote groep mensen gebruik maakt. Sinds de decentralisaties zijn aantallen niet duidelijk. Ergens tussen de 70.000- 100.000 is een aannemelijke schatting. Op dit moment vindt een onderzoek plaats naar aantallen, maar die is nog niet gereed. Er wordt zowel vanuit de Wmo als vanuit de Wlz dagbesteding aangeboden. De groep die dagbesteding vanuit de Wlz krijgt is naar verwachting meer afhankelijk van dagbesteding dan vanuit de Wmo. Aantallen zijn niet inzichtelijk, aangezien dagbesteding geen aparte indicatiegrond is. Meer informatie

In 2016 is een onderzoek gedaan in de regio Haarlem. Hieruit bleek o.a. dat 32% van de mensen die gebruik maken van dagbesteding ouderen zijn, 46% psychiatrische problematiek heeft en 22% een lichamelijke- of verstandelijke beperking. Deze laatste groep ontvangt vaker dagbesteding via de Wlz.

Vraag: Hebben jullie een beeld van de gevolgen voor cliënten en eventueel huisgenoten/mantelzorgers en zijn er mogelijk voorzieningen om die als het kan zoveel mogelijk/enigszins op te vangen?

De gemeenten zijn zich ervan bewust dat niet beschikbaar zijn van de dagbesteding voor een aantal cliënten en/of hun huisgenoten/mantelzorgers forse gevolgen kan hebben. Dat is de achtergrond dat met aanbieders is afgesproken dat in de gevallen waarin dat aangewezen is, indien enigszins mogelijk maatwerk moet worden gebonden.

Vraag: Hebben jullie over de genomen maatregelen gecommuniceerd met de gemeenteraad?

In de meeste gemeenten is de gemeenteraad nog niet actief geïnformeerd over de genomen maatregelen.

Vraag: zijn er punten die gemeenten aan VWS willen melden?

Bij deze vraag zijn de volgende punten naar voren gebracht:

- Kom zo mogelijk met een landelijke richtlijn hoe om te gaan met financiering van aanbieders die geen of minder ondersteuning kunnen leveren:
- Zorg zo mogelijk voor voldoende beschermingsmiddelen ook voor medewerkers die werkzaam zijn in de maatschappelijke ondersteuning.
- Denk na over wat te doen indien de nu geldende situatie gedurende langere tijd blijft bestaan.
- Er vallen op dit moment nog geen voorzieningen uit vanwege personeelsgebrek.

Gevolgen en alternatieven (eerste aanzet)

Gezien de grote variëteit aan doelgroepen, aanbieders en gezien het feit dat nog niet overal even helder is welk aanbod open kan blijven en welk aanbod moet sluiten (en of passende alternatieven voor handen zijn) zijn gevolgen nog lastig in te schatten. Dat maakt het op dit moment ook lastig om na te denken over alternatieven waar we vanuit VWS een rol bij kunnen spelen. Gemeenten hebben hierboven al aangegeven waar zij op dit moment behoefte aan hebben.

Dagbesteding is voor de mantelzorger vaak een vorm van respijt. Als de partner een dag(deel) weg is, biedt dit verlichting, zeker bij mensen met gevorderde dementie. In dat geval is de dagbestedingen sluiten riskant, omdat dan de druk op de mantelzorger nog groter wordt. Het vraagt in tijden van toenemende druk op mantelzorg, ook nog creativiteit om het huishouden te laten draaien. Casemanagers dementie zouden kunnen worden opgeroepen mee te denken wat in bepaalde situaties een goed (maatwerk) alternatief zou kunnen zijn. Bij voorkeur rekening houdend met richtlijnen en dus te kiezen voor ondersteuning door mensen die nabij staan en niet in contact (hebben ge)staan met veel andere mensen.

Voor mensen voor wie de structuur van belang is en die naar een arbeidsmatige dagbesteding gaan (bijvoorbeeld mensen met een licht verstandelijke beperking of een psychiatrische aandoening) gelden dezelfde maatwerkoplossingen. Begeleiders kunnen mogelijk een andere dagindeling maken. En op afstand dagelijks contact houden bijvoorbeeld door beeldbellen. Buren kunnen daarnaast mogelijk een oogje in het zeil houden. Meer omzien naar elkaar – en vooral naar de meest kwetsbare mensen – lijkt hierbij een passende oproep.

Bijlage

Weergave van contacten met gemeenten over hun aanpak m.b.t. dagbesteding i.v.m. coronacrisis

Vragen die we globaal met gemeenten hebben besproken

- **Hebben jullie maatregelen getroffen als het om dagbesteding gaat?**

- Leeuwarden

- Ja dagbestedingen voor ouderen zijn in het algemeen gesloten. Ook en vooral omdat zij tot de kwetsbare doelgroep behoren.

- De aanbieder (Mind UP) die dagbesteding verzorgt voor mensen met psychische problemen is voor een deel open gebleven. Deze mensen zijn te kwetsbaar om de dagbesteding te sluiten.

- De gemeente heeft nog geen algemene richtlijn. Men neigt naar de lijn dat de cliënt en de aanbieder gezamenlijk de afweging maken of in dat geval ondersteuning nodig is.

- Den Haag

- Ja alle voorzieningen die door vrijwilligers worden gerund zijn gesloten. Voorzieningen die door zorgprofessionals worden gerund zijn in principe open. Er is vanuit deze voorzieningen dringend behoefte aan beschermingsmiddelen. Indien deze niet of niet voldoende beschikbaar komen, komt de continuïteit van deze opvang onder druk te staan.

- Maastricht

- Er zijn de gemeente geen richtlijnen gegeven over hoe aanbieders van dagbesteding in deze situatie moeten handelen. Uit contacten met aanbieders blijkt dat de meeste locaties waar dagbesteding plaatsvindt zijn gesloten. Daarbij houden de aanbieders individuele cliënten in beeld en bieden hen oplossingen als dat noodzakelijk is. Hierbij zijn de landelijke richtlijnen van het RIVM leidend.

- De lijntjes tussen gemeente en aanbieders zijn kort. Het hiervoor weergegeven beleid is inmiddels met alle aanbieders gecommuniceerd.

- Het voorgaande geldt ook voor voorzieningen die voornamelijk door vrijwilligers worden gerund. Ook deze zijn grotendeels gesloten. De afweging daaromtrent wordt echter per vestiging gemaakt op basis van de richtlijnen van het RIVM.

- Breda

- Vorige week is er een overleg geweest met aanbieders. Daarin is afgesproken dat de dagbesteding wordt stopgezet, maar dat aanbieders er alles aan zullen doen om het contact met cliënten 1 op 1 te onderhouden. Het beeld is dat aanbieders cliënten veelal om de dag bellen om na te gaan hoe het gaat en of er bijvoorbeeld sociale hulp aanwezig is. Voor zover nodig en mogelijk (RIVM richtlijnen) wordt aanvullende hulp geboden. Ook het voorliggende veld (wijkteam, sociaal werk, jeugd- en jongerenwerk, organisaties, van vrijwilligersklantmanagers van gemeenten enz.) is gevraagd voor elkaar te zorgen en contact te onderhouden met cliënten waarbij het idee bestaat dat dit mogelijk noodzakelijk kan zijn.

- Tilburg

- Vanuit Tilburg worden aanbieders actief benaderd met de vraag naar hun beleid als het gaat om maatschappelijke ondersteuning en dus ook m.b.t. dagbesteding.

- De algemene lijn is afblazen wat kan, maar wel hulp/alternatieven bieden waar dat noodzakelijk is.

- **Zo ja wat zijn die maatregelen dan en hebben jullie onderscheid gemaakt naar verschillende doelgroepen en zo ja waarom en waarin verschillen de maatregelen?**

- Leeuwarden

- Zie hiervoor. Aanbieders die de dagbesteding voor groepen hebben gesloten vragen in een enkel geval of zij bij specifieke cliënten die in de problemen dreigen te komen of ze individuele dagbesteding kunnen geven ondanks dat ze daarvoor geen indicatie hebben.

- Den Haag

- Men is op dit moment vooral gericht op de problemen die er zijn m.b.t. de opvang van ouderen, daklozen en ongedocumenteerden. De voorzieningen waar m.n. daklozen en ongedocumenteerden beroep op deden zijn in een aantal gevallen gesloten omdat die worden gerund door vrijwilligers. Deze cliënten moeten wel opgevangen worden, omdat die niet permanent op straat kunnen verblijven.

Maastricht

Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende doelgroepen.

Breda

Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende doelgroepen.

Tilburg

Een fors deel van de locaties voor dagbesteding is gesloten. Aanbieders is gevraagd zo mogelijk voor cliënten waarvoor dat noodzakelijk is maatwerk te bieden. Aanbieders spannen zich hiervoor ook in. Het beeld is dat het bieden van een alternatief in sommige gevallen lastig kan zijn, bijvoorbeeld als het doel van de voorziening het ontlasten van de mantelzorg is.

- **Is er afstemming geweest met aanbieders/cliënten of vertegenwoordigers van cliënten?**

Leeuwarden

Afstemming vindt in de praktijk plaats tussen aanbieder en gemeente. De aanbieders hebben contacten met de cliënten. Aanbieders proberen zoveel mogelijk als het nodig is en mogelijk is maatwerk te bieden. Vanuit de cliëntenraad is er op dit moment geen behoefte om expliciet een rol te spelen.

Den Haag

Er is voortdurend contact met aanbieders. Met het daklozenpastoraat is overleg geweest.

Maastricht

Er is voortdurend contact met aanbieders. De communicatie met cliënten gebeurt in de praktijk door de aanbieders. Zo heeft de grootste aanbieder binnen Maastricht een advertentie geplaatst om cliënten voor te lichten over de gevolgen voor de ondersteuning als gevolg van de coronacrisis.

Breda

Met aanbieders is nadrukkelijk afgestemd. Met cliënten is dat niet gebeurd. Aanbieders onderhouden contact met hun cliënten.

Tilburg

Aanbieders onderhouden contact met hun cliënten.

- **Over welke soorten dagbesteding gaat het en wat is de verdeling over de verschillende doelgroepen?**

Leeuwarden

Gaat vooral over dagbesteding voor ouderen en mensen met psychiatrische problemen. De doelgroep ouderen met ernstige dementie was nog niet onderkend als apart te bedienen doelgroep. Naar aanleiding van ons gesprek gaan ze daarmee aan de slag.

Den Haag

Niet expliciet besproken.

Maastricht

De maatregelen zijn gericht op alle doelgroepen. Het te leveren maatwerk verschilt per doelgroep.

Breda

De maatregelen zijn gericht op alle doelgroepen. De mate waarin aanbieders cliënten extra moeten ondersteunen zal per doelgroep verschillen.

Tilburg

De maatregelen zijn gericht op alle doelgroepen. De mate waarin aanbieders cliënten extra moeten ondersteunen zal per doelgroep verschillen.

- **Hoe en door wie is er over gecommuniceerd met cliënten?**

Leeuwarden

De aanbieders onderhouden het contact met individuele cliënten.

Den Haag

Niet expliciet besproken

Maastricht

De aanbieders onderhouden contacten met de cliënten.

Breda

De aanbieders onderhouden contacten met de cliënten.

Tilburg

De aanbieders onderhouden contacten met de cliënten.

- **Hebben jullie een beeld van de gevolgen voor cliënten en eventueel huisgenoten/mantelzorgers en zijn er mogelijk voorzieningen om die als het kan zoveel mogelijk/enigszins op te vangen ?**

Leeuwarden

Deze kunnen problematisch zijn. Daar wordt zo mogelijk aandacht aan gegeven. Men maakt zich ook zorgen voor als het langer dan 3 weken gaat duren. Groepen cliënten raken dan buiten beeld en dat kan ook voor de cliënten die op dit moment niet heel kwetsbaar zijn tot extra problemen leiden.

Den Haag

Niet expliciet besproken.

Maastricht

Niet expliciet besproken.

Breda

Niet expliciet besproken.

Tilburg

Niet expliciet besproken.

- **Zijn er eventueel alternatieven of is er mogelijk extra ondersteuning beschikbaar voor extra kwetsbare cliënten/mantelzorgers?**

Leeuwarden

Daar is aandacht voor. Het is echter nog erg zoeken naar wat kan en wat niet kan.

Den Haag

Niet expliciet besproken.

Maastricht

Daarin wordt zo mogelijk voorzien doordat aanbieders hebben aangegeven maatwerk te leveren als dat nodig is.

Breda

Niet expliciet besproken.

Tilburg

Niet expliciet besproken.

- **Hebben jullie over de genomen maatregelen gecommuniceerd met de gemeenteraad?**

Leeuwarden

Contact met de gemeenteraad is er nog niet echt. Er is een crisisteam actief dat zorgt voor contacten met college en Raad.

Den Haag

Dit is niet expliciet besproken.

Maastricht

Contact met de gemeenteraad is er nog niet geweest.

Breda

De gemeenteraad is geïnformeerd over de genomen maatregelen.

Tilburg

Het beeld van de betrokken medewerker is dat gemeenteraad nog niet is geïnformeerd

- **Kunnen wij vanuit VWS iets doen om jullie te ondersteunen/van dienst te zijn?**

Leeuwarden

Heb ik aangeboden en ze in contact gebracht met de gemeente Molenlanden over de aanpak/hulp aan cliënten met ernstige dementie en hun mantelzorgers.

Den Haag

Afgesproken dat we zo nodig contact onderhouden.

Maastricht

Vraagt aandacht voor de compensatie voor aanbieders die inkomsten dreigen te missen als gevolg van het niet kunnen leveren van ondersteuning.

Breda

Heb ik aangeboden. Als het zinvol neemt men contact op.

Tilburg

Heb ik aangeboden. Als het zinvol neemt men contact op.

- **Punten die overigens van belang zijn;**

Leeuwarden

De wijkteam zijn in principe gesloten, maar zijn op een centraal punt wel bereikbaar en hulp kan als het nodig is worden geboden.

Men wil binnen Friesland een lijn afspreken hoe om te gaan met de financiering van aanbieders die geen of in beperkte mate ondersteuning leveren. Het heeft hun voorkeur als op dit punt landelijk beleid wordt vastgesteld.

Er ontstaan tal van extra initiatieven in de stad om elkaar te ondersteunen.

Den Haag

Met name de behoefte aan beschermingsmiddelen van medewerkers die in de opvang werken is opvallend.

Maastricht

Op dit moment loopt het naar het lijkt goed, maar wat te doen als dit langer dan 3 weken gaat duren.

Breda

Er vallen op dit moment geen voorzieningen uit vanwege personeelsebrek.

Tilburg

Er vallen op dit moment geen voorzieningen uit vanwege personeelsebrek.

- **Contactgegevens noteren van de persoon die je hebt gesproken;**

Leeuwarden

gesproken met 5.1.2e 5.1.2e

telefoonnummer: 5.1.2e

Den Haag

5.1.2e 5.1.2e tel. 5.1.2e

Maastricht

5.1.2e 5.1.2e

Telefoonnummer: 5.1.2e

Breda

5.1.2e 5.1.2e Telefoonnummer: 5.1.2e

Tilburg

5.1.2e telefoonnummer: 5.1.2e

- **Literatuurstudie Movisie**

Er bestaat een grote variëteit aan dagbestedingsaanbod waarvan een grote groep mensen gebruik maakt. Sinds de decentralisaties zijn aantallen niet duidelijk: ergens tussen de 70.000-100.000 is een aannemelijke schatting. De doelgroep bestaat uit alle genoemde groepen:

- mensen met een fysieke, verstandelijke of psychische beperking,
- mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt, zij doen in toenemende mate arbeidsmatige dagbesteding,
- mensen die te kampen met eenzaamheid,
- mensen met verslavingsproblematiek
- ouderen,
- mensen met dementie.

Movisie werkt mee aan een groot onderzoek naar aantallen, maar die zijn momenteel nog niet voorhanden. Uit de concept literatuurstudie kun je wel een heel globaal beeld van de deelnemers krijgen. In 2014 maakten naar schatting rond de 100.000 mensen gebruik de dagbesteding (Eijkel, van, Remco e.a., 2019)^[1]. Dit was het laatste jaar dat de dagbesteding nog gefinancierd werd vanuit de AWBZ. Er zijn geen recente landelijk cijfers over dagbesteding vanuit de Wmo of de Wlz gevonden. Verschillende gemeenten geven in de rapportage over de

^[1] In dit rapport staat dat 0,6% van de inwoners van de deelnemende gemeenten gebruik maakt van de dagbesteding. De gemeenten in de steekproef wijken nauwelijks van de gemeenten in Nederland. Op basis van dit gegeven is een schatting gemaakt voor het gebruik van de dagbesteding in Nederland.

Wmo aan hoeveel mensen gebruik maken van de maatwerkvoorzieningen en soms wordt daarbij onderscheid gemaakt naar dagbesteding en individuele begeleiding, maar al met al valt daar geen landelijk beeld uit op te maken.

Om een idee te krijgen van het gebruik van de arbeidsmatige dagbesteding in verhouding gebruiken we een onderzoek uit de regio Haarlem (Wight, M., 2016). In de regio^[2] ligt Haarlem (circa 240.000 inwoners) en verschillende kleinere plaatsen (tussen de 5.000 en 65.000 inwoners). Dit onderzoek laat zien tot welke doelgroep de deelnemers behoren en hoe de deelnemers over de verschillende vormen van dagbesteding vanuit de Wmo zijn verdeeld. Ruim 32% van de ruim 1350 mensen die gebruik maken van de dagbesteding zijn ouderen. De groep met psychiatrische problematiek is nog groter, namelijk ruim 46%, terwijl er minder mensen met een lichamelijke of een verstandelijk beperking deelnemen aan dagbesteding (22%). Waarschijnlijk krijgen mensen met verstandelijke en lichamelijke beperkingen vaker dagbesteding via de Wlz.

Om dit verder invulling te geven in relatie tot corona is een zeer lastig te beantwoorden vraag; er zijn namelijk echt heel veel verschillende doelgroepen, vormen van dagbesteding en ook een keur aan aanbieders van dagbesteding; van kleine projecten met een paar mensen die een paar uur per week dit doen als vorm van daginvulling tot mensen die tot vijf dagen in de week aanwezig zijn op hun dagbestedingslocatie en daar ook op aangewezen zijn omdat zij permanent toezicht behoeven.

Naast geïndiceerde dagbesteding wordt ook in toenemende mate ook dagbesteding als algemene voorziening aangeboden. Zo zijn er binnen de stadskamer in Doetinchem ruim 500 mensen actief zonder indicaties, maar wel met ernstige problematieken.

Tot slot is er ook veel aanbod op zorgboerderijen, dat vaak dan weer anders geïndiceerd is.

---

^[2] Het gaat om de gemeenten Haarlem, Zandvoort, Bloemendaal, Heemstede, Haarlemmerliede & Spaarnwoude, Beverwijk, Heemskerk en Velsen.